

Norsk-svensk arbeidsmarked for leger

Sammendrag

Norden, særlig Norge, Sverige og Danmark, har i mange tiår i stor grad vært et felles arbeidsmarked for leger. Mens det tidligere var vanlig at norske leger og medisinstudenter med midlertidig lisens arbeidet i kortere perioder i Sverige, synes det nå som om strømmen går motsatt vei. Norge vil om få år antakelig utdanne for mange leger, men det er lite sannsynlig at dette vil medføre arbeidsledighet, i hvert fall ikke hvis leger er villig til å arbeide i Sverige.

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Einar Skoglund

einar.skoglund@legeforeningen.no

Anders Taraldset

Hans Asbjørn Holm

Medisinsk fagavdeling
Den norske lægeforening
Postboks 1152
0107 Oslo

De nordiske landene har et nært historisk og kulturelt fellesskap, et noenlunde likt utdanningssystem og for Norge, Sverige og Danmarks vedkommende et språklig fellesskap. Landene har i mange år hatt et felles arbeidsmarked og nært politisk samarbeid formalisert gjennom en rekke avtaler. Også de nordiske lands legeforeninger har tradisjonelt hatt et nært samarbeid, både gjennom sine sentralstyrene og mellom fagmiljøene og spesialforeninger og vitenskapelige selskaper. Det arrangeres flere felles nordiske kurs og regelmessige nordiske kongresser i flere spesialiteter.

Sentralstyrene i de nordiske lands legeforeninger nedsatte på et møte i Åbo i Finland i 1976 et felles arbeidsutvalg til å arbeide med prognoser for legemarkedet og spørsmål i tilknytning til spesialistutdanningen. Denne gruppen, Samnordisk arbeidsgrupp för prognos och spesialistutbildningsfrågor (SNAPS), har etter dette fremlagt en rapport hvert annet år om tilgang og

etterspørsel for leger i Norden, ajourført oversikt over spesialitetene og innhold og prinsipper i spesialistutdanningen i de nordiske land.

Tidsskriftet *Nordisk Medicin* er et annet eksempel på samarbeid mellom de fem nordiske legeforeninger. Dette tidsskriftet ble etablert i 1939 som et felles nordisk, generelt medisinsk tidsskrift. Etter 1972 var det et debattforum for medisinske, politiske og samfunnsmedisinske spørsmål i tillegg til at det inneholdt artikler om klinisk medisin, forskning, utdanning og etikk. Fra 1972 og inntil det gikk inn i desember 1998, ble tidsskriftet utgitt av de fem nordiske legeforeninger i samarbeid med Nordisk federation för medicinsk undervisning.

Samarbeidet mellom de nordiske lands legeforeninger har foregått parallelt med et omfattende samarbeid mellom helsemyndighetene. Nordisk lovsamarbeid kan føres helt tilbake til et nordisk juristmøte i København i 1872. Det nordiske, parlamentariske samarbeidsorganet Nordisk råd ble opprettet i 1952 etter at dets vedtekter var godkjent av nasjonalforsamlingene i Danmark, Island, Norge og Sverige. Finland kom med i 1955. Dette hadde stor betydning for videre formalisering av et felles nordisk arbeidsmarked.

Grenselisens

Lov om lægers rettigheter og plikter av 29. april 1927 fikk i 1960 en endring (§ 1 ledd 3), hvor det het at «rett til å utøve lægevirksomhet og kalle seg læge, har den som fast eller midlertidig innehar stilling som offentlig læge i finsk eller svensk lægedistrikt som grenser til Norge. Dette gjelder bare utøvelse av lægevirksomhet i tilgrensende norsk lægedistrikt». Tidligere var det blitt gitt individuelle lisenser, men etter lovendringen i 1960 kunne svenske og finske offentlige leger, uten særskilt lisens, arbeide i tilgrensende norsk område. Tilsvarende rett fikk norske offentlige leger til å arbeide i tilstøtende finsk og svensk grensedistrikt. Retten var knyttet til stillingen og medførte altså automatisk rett til å utøve legevirkosomhet på tvers av landegrensene i de områder som grenset opp til en ens eget distrikt. Det var ikke lenger nødvendig med søknad til departementet.

Loveendringen i 1960 ble gjennomført på grunnlag av nordisk samarbeid og begrunnet med at i strøkene mellom Finland og Norge og mellom Sverige og

Norge er «store områder hvor det på grunn av spredd bebyggelse, tungvinte kommunikasjonsforhold og store avstander, er vanskelig for de enkelte land alene å bygge ut en tilfredsstillende medisinsk tjeneste for befolkningen».

I lov om leger av 1980 fikk § 4, grenselisens (2), slik ordlyd: «Den som er offentlig lege i finsk eller svensk legedistrikt som grenser til Norge, kan utøve legevirkosomhet i tilgrensende norsk legedistrikt uten autorisasjon eller lisens fra departementet.» Også någjeldende lov om helsepersonell har i § 50, grenselisens (3), en formulering om at «offentlig ansatt autorisert helsepersonell i Sverige og Finland i arbeid langs grensen til Norge, kan utøve virksomhet i tilgrensende norske kommuner uten norsk autorisasjon eller lisens etter §§ 48 og 49».

Felles nordisk arbeidsmarked fra 1954

Det nordiske samarbeidet innenfor offentlig helse- og sosialtjeneste startet på begynnelsen av 1900-tallet. I første omgang lå tyngdepunktet på arbeidsforsikringsområdet. Fra midten av 1930-årene ble interessen også rettet mot sosialforsikring, og i etterkrigstiden omfattet det nordiske sosialpolitiske samarbeidet en rekke nye innsatsområder og virksomhetsformer. En av hjørnesteinene i dette samarbeidet var nordisk konvensjon om sosial trygghet fra 1955, og dette arbeidet var en viktig forutsetning for overenskomsten om felles nordisk arbeidsmarked i 1954 (4).

Allerede da denne overenskomsten ble inngått i 1954, var bevegeligheten på det nordiske arbeidsmarkedet relativt omfattende. I 1953 arbeidet det i Danmark om lag 5 000 personer fra andre nordiske land, i Finland om lag 1 600, i Norge om lag 14 000 og i Sverige om lag 71 000. Hvilke yrkesgrupper som da utgjorde de migrerende arbeidere, vites ikke. Antakelig utgjorde personell innen helse- og sosialvesenet bare en mindre andel av disse drøyt 90 000 migrerende arbeidstakere.

Felles nordisk arbeidsmarked for leger fra 1965

18. juni 1965 ble det inngått en overenskomst mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om felles nordisk arbeidsmarked for leger. Ifølge overenskomsten skulle statsborgere i disse landene som hadde avlagt legeeksamen og gjennomført turnustjeneste, og etter det fått ubegrenset autori-

Tabell 1 Svenske, danske og tyske leger i Norge. Første kolonne viser antall nye norske autorisasjoner som lege tildelt svenske statsborgere hvert år i perioden 1992–2005. De øvrige kolonner viser det faktiske antallet leger under 67 år registrert med bosted eller arbeidssted i Norge for statsborgere fra Sverige, Danmark og Tyskland. Disse tallene inkluderer også enkelte leger med lisens, men uten norsk autorisasjon

År	Sverige – nye autorisasjoner	Leger med bo- eller arbeidssted i Norge		
		Sverige	Danmark	Tyskland
1992	8	–	–	–
1993	75	–	–	–
1994	225	–	–	–
1995	325	–	–	–
1996	461	–	–	–
1997	659	240	120	93
1998	866	440	202	154
1999	317	608	249	270
2000	289	646	294	404
2001	283	672	321	494
2002	289	672	323	579
2003	256	663	331	604
2004	286	654	362	650
2005	–	623	388	680

sjasjon som lege i det land eksamen var avlagt, ha rett til å få tilsvarende autorisasjon i de øvrige landene. Samme rett fikk også statsborgere som hadde avlagt legeeksamen i land utenfor Norden og fått ubegrenset autorisasjon i en nordisk stat.

I 1976 ble overenskomsten endret på visse punkter, blant annet kom det inn et nytt punkt om at statsborgere i de tilsluttede landene som hadde oppnådd spesialistkompetanse i en av statene, hadde rett til å få overført sin kompetanse til annet land tilsluttet avtalen. Det var en forutsetning at legene hadde full autorisasjon som lege i det land man ville overføre spesialistkompetansen til, og en forutsetning at dette var en formell spesialitet i vedkommende land. Island sluttet seg til overenskomsten om felles nordisk arbeidsmarked i 1979.

Svenske leger i Norge

Det har vært en betydelig «legevandring» mellom Sverige og Norge i mange år, men det finnes ikke statistiske opplysninger om antallet svenske statsborgere blant leger i Norge før april 1997. Da var det totalt 1 129 leger med svensk statsborgerskap i Legeforeningens legeregister, hvorav 240 var registrert med enten bosteds- eller arbeidsstedsadresse i Norge. Av totalt 4 535 nålevende leger i legeregisteret som er registrert med svensk statsborgerskap i mars 2005, er 659 registrert med enten bosteds- eller arbeidsstedsadresse i Norge. Når mindre enn 14 % av de registrerte svenske legene bor eller arbeider i Norge i dag, er det et uttrykk for at de fleste svenske leger som arbeider i Norge, er her på relativt korte engasjementer.

Før 1993 var antallet svenske statsborgere som fikk norsk autorisasjon, ubety-

delig i forhold til antallet senere. Tabell 1 viser antallet nye autorisasjoner som lege tildelt svenske, danske og tyske statsborgere hvert enkelt år etter 1992. Antallet nye autorisasjoner som lege tildelt svenske statsborgere, økte kraftig hvert år, fra åtte i 1992 til 867 i toppåret 1998. I de tre årene 1996, 1997 og 1998 var det flere svenske enn norske statsborgere som fikk norsk autorisasjon; i 1998 var det faktisk dobbelt så mange! I tillegg var det også mange svenske statsborgere som fikk lisens for å utøve legevirksomhet i Norge. Antallet norske autorisasjoner tildelt svenske leger sier noe om tilsiget av nye svenske leger til Norge hvert enkelt år, men intet om i hvilken grad eller hvor lenge disse legene oppholdt seg i Norge.

Antallet svenske leger under 67 år i Norge økte kraftig i løpet av 1990-årene og nådde maksimum i 2001 med 672. Deretter har antallet vært stabilt eller svakt avtakende. Dette sier noe om bevegeligheten av svenske leger mellom Norge og Sverige. Mens antallet svenske leger i Norge har stabilisert seg etter 2000, har antallet danske og tyske leger i Norge fortsatt å øke. Spesielt har antallet tyske leger i Norge økt kraftig, og disse passerte de svenske legene i Norge i antall høsten 2004.

Antall nordmenn som studerer medisin, har økt betydelig de senere årene, og det må antas at vi snart når det som må betegnes som en meget god legedekning totalt sett. Ved unionsoppløsningen i 1905 var det 1 050 leger i Norge, noe som tilsvarte 2 194 innbyggere per lege. I 2005 er det om lag 18 100 leger under 67 år; det tilsvarende 255 innbyggere per lege under 67 år. Vi har dermed i løpet av de siste 100 år fått ca. 8–10 ganger flere leger i Norge i forhold til folketallet.

Norske leger i Sverige

Legeregisteret har ikke fullstendig oversikt over norske leger i Sverige, men det er utvilsomt at når det gjelder kortere vikariater, har norske leger i perioder vært meget godt representert på svenske sykehus og i primærhelsetjenesten.

I en periode nå kan det synes som om hovedstrømmen av leger har gått fra Sverige mot Norge, og svensk legearbeidskraft har utvilsomt betydd mye for å opprettholde helsetjenestetilbudet til nordmenn mange steder.

Behovet for «import» av leger vil trolig avta dramatisk de nærmeste årene. I Sverige, derimot, synes det å gå mot legemangel om noen år, og ikke bare i utkantstrøk. I årene fremover kan det derfor bli norske leger som er med og bemanner svenske helseinstitusjoner. Mange har uttrykt bekymring for at vi i Norge utdanner for mange leger, men det er neppe noen overhengende fare for arbeidsledighet blant leger, i hvert fall ikke hvis norske leger er villig til å arbeide på den andre siden av Kjølen.

Litteratur

1. Fri arbeidsmarknad inom hälso- och sjukvården och veterinärväsenet. NUA 1979: 24. Stockholm: Nordisk ministerråds sekretariat och Nordiska rådets presidiesekretariat, 1980.
2. Lov om lægers rettigheter og plikter av 29. april 1927 med endringer ved lov av 2. juni 1960.
3. Lov om leger av 13. juni 1980.
4. Lov av 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v. med endringer ved lov av 28. juni 2002 nr. 62.